

УДК 343.7

DOI 10.32782/2709-9261-2022-2-4-15

Чайка Ірина Миколаївна,

аспірантка кафедри кримінального права та кримінології

(Донецький державний університет

внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9721-2231>

ПРО ОБ'ЄКТ ШАХРАЙСТВА ЯК ЕЛЕМЕНТ СКЛАДУ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТ. 190 КК УКРАЇНИ

У статті розглядається об'єкт шахрайства як елемент складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 КК України. Вказується, що шахрайство узагальнено можна розглядати в якості інтелектуального виду кримінального правопорушення проти власності. Підсумовано, що родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є її правовідносини не тільки у правовому контексті, але і як складові економіки. Безпосереднім об'єктом шахрайства є гарантоване законодавством України право власності, зміст якого полягає у правових відносинах з володіння, користування та розпорядження майном, що є сталими та захищеними законом.

Ключові слова: склад кримінального правопорушення, шахрайство, об'єкт, предмет, потерпілий, майно, речі.

Постановка проблеми. Сьогодні кримінальні правопорушення проти власності є достатньо розповсюдженими, що можна пояснити ускладненою економіко-політичною ситуацією в країні. Низка економічних та соціальних проблем, таких як: відсутність достатньої кількості робочих місць, належного соціального забезпечення уразливих категорій населення, недостатній рівень матеріального забезпечення тощо – все це стає чи не найголовнішими чинниками, які штовхають громадян вчиняти корисливі суспільно небезпечні діяння. Особливої уваги в контексті останніх заслуговує шахрайство. Отже, враховуючи вказане, пропонуємо зупинитися на цьому питанні більш детально.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемам визначення особливостей складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 КК України, приділяли увагу такі вчені, як Н.О. Антонюк, О.О. Дудоров, М.В. Ємельянов, М.В. Карчевський, В.О. Навроцький, М.М. Панов та інші. Однак окремі проблеми в цій царині залишилися невирішеними.

Метою статті є розгляд об'єкта шахрайства як елементу складу кримінального правопорушення, передбаченого ст. 190 КК України.

Виклад основного матеріалу. Для кримінологічного дослідження вкрай важливим є визначення законодавчих ознак того виду суспільно небезпечної практики, що є предметом пізнання. Чому це необхідно? По-перше, для того, щоб з'ясувати об'єктивні та суб'єктивні ознаки кримінального правопорушення, що піддається дослідженню. По-друге, для подальшого аналізу інших суспільно небезпечних практик на предмет відповідності визначеному кримінальним законодавством складу злочину. По-третє, для встановлення масиву не кримінально-караних практик (інших юридичних деліктів), які мають схожі ознаки з досліджуваним кримінальним правопорушенням. По-четверте, для встановлення причинно-наслідкових зв'язків між кримінальним

правопорушенням та іншими протиправними діяннями. По-п'яте, для визначення заходів запобігання кримінальним правопорушенням.

Визначення таких ознак відбувається через категорію кримінально-правової характеристики та кримінально-правових ознак. Свідомо не долучаючись до дискусії про зміст та визначення поняття кримінально-правової характеристики, ми обрали дослідницьким завданням цього розділу встановлення кримінально-правових ознак шахрайства. До кримінально-правових ознак будь-якого кримінального правопорушення у науці кримінального права відносять об'єктивні та суб'єктивні ознаки. Об'єктивні – це об'єкт та об'єктивна сторона. Суб'єктивні – це суб'єкт та суб'єктивна сторона. Сукупність цих ознак у науці кримінального права іменується складом злочину. За В.Я. Тацієм, склад злочину – це сукупність встановлених у кримінальному законі юридичних ознак (об'єктивних і суб'єктивних), що визначають вчинене суспільно небезпечне діяння як злочин [1, с. 503]. Особливість конструкції будь-якого складу злочину полягає в тому, що в ній законодавець передбачає не всі ознаки злочину того чи іншого виду (їх у реальній дійсності є безліч), а лише типові і характерні для всіх злочинів даного виду. Тобто, спираючись на результати відповідних наукових досліджень певної кількості суспільно небезпечних діянь та судово-слідчу практику, законодавець виокремлює і закріплює у кримінально-правовій нормі лише ті об'єктивні та суб'єктивні ознаки, які є характерними для всіх діянь даного виду [2, с. 161]. Розглянемо кримінально-правові ознаки шахрайства більш детально.

Об'єкт кримінального правопорушення є надзвичайно важливим, хоч і юридично рівнозначним обов'язковим елементом складу будь-якого кримінального протиправного діяння. Теоретичний аспект об'єкту злочину детально розроблено в юридичній науці, проте до цього часу точиться багато дискусій щодо його

визначення [3, с. 71]. Найвні концепції об'єкта злочину узагальнив В.К. Гришук, поділивши їх на історичні та сучасні, а також класифікував кожну із зазначених на групи [4, с. 159–164]. Не втручаючись до цієї змістовної дискусії, зазначимо, що ми є прибічниками концепції «об'єкт кримінального правопорушення – це суспільні відносини». Слід погодитись з В.Я. Тацієм, який зазначає, що самі суспільні відносини, які виступають об'єктом злочину, мають об'єктивний характер, тобто існують незалежно від нашої свідомості, а тому й від самого кримінального закону, є первинними (першорядними) щодо нього. Метром кримінального права викладена структура суспільних відносин, яка складається з трьох елементів: 1) носії (суб'єкти) відносин; 2) предмет, з приводу якого існують відносини, або, інакше кажучи, фактори, які визнають факт виникнення та існування такого взаємозв'язку; 3) суспільно значуща діяльність (соціальний зв'язок) як зміст відносин [5, с. 56]. Зазначена структура визнається класичною у науці кримінального права для використання концепції «об'єкт кримінального правопорушення – суспільні відносини».

Слід відмітити, що об'єкт злочину має власну складу конструкцію, яку у науці кримінального права прийнято розглядати за «вертикаллю» та «горизонталлю». Розглянемо зазначені підходи. Перш за все, необхідно відмітити, що вертикальна класифікація об'єктів кримінального правопорушення поділяє об'єкт злочину на загальний, родовий, видовий та безпосередній.

Загальний об'єкт кримінального правопорушення – це усі суспільні відносини, що знаходяться під охороною законодавства про кримінальну відповідальність. Його ознаки висвітлені у ч. 1 ст. 1 КК України, в якій зазначається, що КК «має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від кримінально-протиправних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням» [6]. Майже усі види суспільних відносин, що знаходяться під охороною КК, узагальнено наведені у цій нормі. Таким чином, особа, яка вчиняє шахрайство, посягає на загальний об'єкт кримінального правопорушення.

Родовим об'єктом кримінального правопорушення прийнято вважати певну групу однорідних суспільних відносин, відповідальність за посягання на які системно передбачено окремими розділами Особливої частини КК України. За твердженням П.Л. Фріса, родовий об'єкт злочину – це група однорідних, тотожних за своїми характеристиками об'єктів, які охороняються єдиною групою кримінально-правових норм і перебувають між собою у відповідному співвідношенні [7, с. 173]. За твердженням В.Я. Тація, родовим об'єктом є частина загального об'єкта, що становить собою групу однорідних чи тотожних правовідносин, на які посягають однорідні чи тотожні злочини [8]. У більш пізніх працях вчений зазначав, що родовий об'єкт злочину переважно розуміється як об'єкт, який охоплює певне коло тотожних чи однорідних за своєю соціальною й економічною сутністю суспільних відносин, що мають охоронятися внаслідок цього єдиним комплексом взаємопов'язаних кримінально-правових норм [9, с. 105]. Як справедливо зазначає В.С. Ковальський, «родовий об'єкт становить собою групу подібних за своїми родовими ознаками суспільних відносин (правовідносин, інтересів, цінностей, благ тощо), на які посягають злочини певного виду.

Зазвичай – це злочини, передбачені одним розділом чи главою особливої частини кримінального кодексу. Тому родовий об'єкт є спільним для всіх злочинів, передбачених законодавцем в одному розділі особливої частини кримінального кодексу» [10, с. 162].

Шахрайство відноситься до кримінальних правопорушень проти власності, відповідальність за які передбачена Розділом VI Особливої частини КК України «Кримінальні правопорушення проти власності». У зв'язку із цим родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є її правовідносини не тільки у правовому контексті, але і як складові частини економіки. Такі правовідносини надають право власнику на певне майно, а також здійснення із ним правочинів, передбачених нормативно-правовими актами.

В юридичній літературі під об'єктом злочинів проти власності розуміється право власності як право володіння, користування та розпорядження майном [11, с. 327–328]. Ю.А. Дорохіна родовим об'єктом майнових злочинів пропонує розглядати економічні відносини як систему майнових і організаційно-господарських відносин, які складаються у зв'язку з виробництвом, розподілом, обміном і вжитком благ (товарів, робіт, послуг) та реалізацією економічних прав і інтересів учасниками зазначених відносин на основі правових основ функціонування ринкової економіки [12, с. 54]. Хоча в інших працях вона зазначає, що найбільш прийнятним є визначення об'єкта злочину проти власності як відносин власності, де родовим об'єктом є сукупність відносин у сфері власності; власність при цьому розглядається в об'єктивному (широкому) розумінні як сукупність правових норм, які регулюють і охороняють відносини власності [13, с. 117]. Справа у тому, що категорія власності відноситься до цивілістичної доктрини, а серед вчених цивілістів немає єдиної точки зору, що треба розуміти під цим поняттям.

Зрозуміло, що родовим об'єктом шахрайства є суспільні відносини, що виникають із приводу власності. Однак зазначені суспільні відносини слід розглядати в узагальненому (більш абстрактному) сенсі. І.Б. Газдайка-Василишин відстоює комплексний підхід у розумінні власності як об'єкта кримінально-правової охорони та зазначає, що відносини власності «з одного боку – це відносини між людьми з приводу присвоєння матеріальних благ, з іншого – врегульовані й охоронювані державою правомочності власника. Загалом власність, як економічні суспільні відносини (з одного боку), і абсолютне право власності, як їх «правова оболонка» (з іншого боку), співвідносяться як філософські поняття змісту й форми. Саме в такій єдності власність охороняється кримінально-правовими нормами» [14, с. 77]. За справедливим твердженням О.О. Дудорова та М.І. Хавронюка, «родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є відносини власності як економічної категорії, що надає власникові або законному володільцеві права на майно, які: а) виникають з приводу права власності (як сукупності повноважень з володіння, користування та розпорядження майном й інших речових чи зобов'язальних прав) і б) він здійснює відповідно до закону на власний розсуд і у своїх інтересах незалежно від волі інших осіб» [11, с. 552]. Зазначене визначення родового об'єкта кримінальних правопорушень проти власності відноситься до економіко-правового підходу, що поєднує юридичні та економічні ознаки самого поняття «власність». Використання цього підходу є найбільш раціональним та обґрунтованим для нашого дослідження.

У цьому контексті слід навести визначення родового об'єкта злочинів проти власності, яке надає М.І. Панов. За вченим, він являє «суспільні відносини власності, що охороняються кримінальним законом, як частина економічних відносин, що становлять основу економічної системи держави. Юридичним вираженням відносин власності є право власності, яке відповідно до цивільного законодавства є правом власника на володіння, користування та розпорядження своїм майном за своєю волею незалежно від волі інших осіб» [15, с. 162].

Р.О. Мовчан також наголошує на необхідності використання саме цього підходу у дослідженні родового об'єкта злочинів проти власності, обґрунтовуючи це тим, що «його основними перевагами є те, що він враховує факт одночасного порушення злочином проти власності й економічних відносин щодо належності майна, і юридичних повноважень власника чи законного володільця майна. Крім того відносини, які охороняються розділом VI Особливої частини КК України, не обмежуються лише відносинами, що складаються стосовно права власності, а тому при визначенні родового об'єкта злочинів проти власності слід робити застереження й щодо відмінних від власників законних володільців майна» [16, с. 151]. Слід погодитись із вченим, що родовим об'єктом злочинів, передбачених розділом VI Особливої частини КК України, необхідно розуміти «правовідносини власності як економічної категорії, що надає власникові або законному володільцеві права на майно, які виникають з приводу права власності як сукупності володіння, користування та розпорядження майном або інших речових чи зобов'язальних прав, передбачених законодавством, і які він здійснює відповідно до закону на власний розсуд і у своїх інтересах незалежно від волі інших осіб» [16, с. 151].

У контексті дослідження шахрайства ми маємо говорити про видовий об'єкт кримінального правопорушення. У кримінальному праві під видовим об'єктом розуміють відносно невелику групу суспільних відносин в межах родового об'єкта, спільну для кількох подібних злочинів [13, с. 115]. Окремі вчені зазначають, що «в кримінальному законі недоцільно виділяти в рамках родового об'єкта злочинів проти власності ще й видовий об'єкт. Слід наголосити, що видовий об'єкт необхідно виділяти там, де родовий об'єкт складається з великої групи суспільних відносин, які можна виділити у відносно самостійні підгрупи відносин, кожна з яких об'єднувала б два та більше безпосередніх об'єктів. Відносини власності утворюють однорідну групу суспільних відносин, тому родовий об'єкт злочинів проти власності повинен збігатися з видовим» [13, с. 115]. Із цього приводу є обґрунтовані застереження. У контексті пізнання шахрайства слід відмітити, що воно відноситься суто до майнового посягання без зазіхання на інші об'єкти кримінально-правової охорони (наприклад, як здоров'я, безпека громадян). Слід відмітити, що у наці кримінального права існують різні підходи до класифікації кримінальних правопорушень проти власності. Наприклад, О.О. Дудоров та М.І. Хавронюк пропонують таку класифікацію кримінальних правопорушень проти власності (*в основі якої знаходиться й видовий об'єкт кримінального правопорушення – І.Ч.*): 1) корисливі кримінальні правопорушення, пов'язані з оберненням чужого майна на свою користь чи користь інших осіб (до них вони віднесли шахрайство (ст. 190) – І.Ч.); 2) інші корисливі кримінальні правопорушення проти власності; 3) некорисливі кримінальні правопорушення проти власності [11, с. 328].

Шахрайство узагальнено можна розглядати як інтелектуальний вид кримінального правопорушення проти власності. Серед інтелектуальних кримінальних правопорушень проти власності слід виокремити такі: викрадення води, електричної або теплової енергії шляхом її самовільного використання; привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем; заподіяння майнової шкоди шляхом обману або зловживання довірою; придбання, отримання, зберігання чи збут майна, одержаного кримінально протиправним шляхом. З певним ступенем умовності до цих кримінальних правопорушень можна віднести і крадіжки. Видовий об'єкт кримінального правопорушення більш зручно розглядати на рівні детального аналізу безпосереднього об'єкта. Таким чином, шахрайство відноситься до інтелектуального виду корисливих кримінальних правопорушень, пов'язаних з оберненням чужого майна (права на нього) на свою користь чи користь інших осіб.

Під безпосереднім об'єктом кримінального правопорушення розуміють «окремі суспільні відносини, які порушуються тим чи іншим кримінальним правопорушенням і задля охорони яких існує певна стаття особливої частини КК. З цього випливає, що безпосередній об'єкт будь-якого кримінального правопорушення відрізняється від безпосередніх об'єктів інших кримінальних правопорушень – немає кримінальних правопорушень, безпосередні об'єкти яких повністю збігаються» [10, с. 162]. Саме зазначеному об'єкту завдається шкода під час вчинення кримінального правопорушення, саме він є індикатором того, що вчинено суспільно небезпечне діяння, яке може мати ознаки кримінального проступку або злочину, саме з посягання на нього починає працювати репресивний механізм кримінально-правового регулювання суспільних відносин.

На відміну від загального, родового, видового об'єктів, яким шкода безпосередньо кримінальним правопорушенням не заподіюється, шкоди від нього завжди знає безпосередній об'єкт. На рівні видового, родового та загального об'єктів суспільна шкода заподіюється тільки завдяки пошкодженню або загрози пошкодження безпосереднього об'єкта. Видовий, родовий та загальний об'єкти страждають тільки в тій частині, у якій шкода заподіюється безпосередньому об'єкту. При цьому в конкретному своєму прояві окремі суспільні відносини як безпосередній об'єкт ушкоджуються злочином або навіть знищуються, анулюються зовсім [3, с. 71].

На рівні безпосереднього об'єкта кримінального правопорушення виокремлюють основний (головний) і додатковий об'єкт [3, с. 71]. Останній буває двох видів: обов'язковий і необов'язковий (факультативний). Така класифікація зумовлена тим, що кримінальне правопорушення може посягати на кілька суспільних відносин. Наприклад, при вчиненні розбою здоров'я потерпілого є додатковим обов'язковим об'єктом [8]. О.І. Плужник стверджує, що безпосереднім об'єктом злочинів проти власності є суспільні відносини власності (відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном), а додатковими безпосередніми можуть бути здоров'я, життя, психічна чи фізична недоторканність особи. Наприклад, грабіж, розбій або вимагання. При знищенні або пошкодженні майна додаткові факультативні безпосередні об'єкти – громадський порядок і екологічна безпека [17, с. 95–96]. З точки зору С.В. Якимової та Т.О. Веремчук, безпосереднім об'єктом злочинів проти власності є власність окремої особи (фізичної чи юридичної) [18, с. 229]. Ю.А. Дорохіна стверджує, що

безпосереднім об'єктом злочинів проти власності є відносини власності в рамках певної їх правової форми залежно від правового статусу суб'єктів права власності, на які безпосередньо посягають (спрямовані) суспільно небезпечні діяння, передбачені розділом VI Особливої частини КК України і яким вони заподіюють чи можуть заподіяти істотну шкоду [13, с. 118].

Якщо говорити про безпосередній об'єкт шахрайства, то слід зазначити, що, не дивлячись на те, що предметна площина цього кримінального правопорушення прямо передбачена у ст. 190 КК України, серед вчених відсутній єдиний підхід щодо його розуміння. Так, автори одного з науково-практичних коментарів до КК України стверджують, що об'єктом шахрайства є право власності на майно [19, с. 263].

За твердженням О.В. Смаглока, безпосереднім об'єктом злочину у шахрайстві є право власності як охоронюване законом відносини між людьми, які виражаються у володінні, користуванні та розпорядженні майном [20, с. 7]. Вчений робить застереження із приводу економічної складової частини майнових відносин: «Цілком логічним слід визнати заперечення щодо даного визначення, адже право лише юридично закріплює належність майна конкретній особі і не може зазнавати шкоди, злочини проти власності руйнують або зовсім знищують економічні відносини власності, позбавляють власника можливості володіння, користування та розпорядження майном. Ці, на перший погляд, протилежні, позиції щодо визначення об'єкта шахрайства є обидві вірні, тому що виходять з різних характеристик поняття власності – юридичної та економічної» [20, с. 7]. Зазначене визначення ще раз підкреслює доцільність використання економіко-юридичної концепції у пізнанні об'єкта шахрайства як охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин (про що йшлося вище).

Наведена остання позиція, як нам здається, є найбільш прийнятною для визначення безпосереднього об'єкта шахрайства. Однак із деякими уточненнями. З нашої точки зору, безпосереднім об'єктом шахрайства є гарантоване законодавством України право власності, зміст якого полягає у правових відносинах з володіння, користування та розпорядження майном, що є сталими та захищеними законом.

Також у парадигмі об'єкта кримінального правопорушення прийнятно розглядати предмет та потерпілого.

Під предметом злочину звичайно розуміють матеріальні утворення, наділені ознаками, які прямо названі у кримінальному законі чи впливають з інших ознак складу злочину і за вчинення посягання щодо яких передбачена кримінальна відповідальність [10, с. 173]. З позиції кримінального права та законодавства предмет злочинів проти власності – це рухоме майно (майно, яке можна вільно переміщати в просторі без заподіяння йому шкоди). До рухомого майна належать також гроші, валютні цінності, цінні папери, майнові права та обов'язки [13, с. 149]. Як зазначається у п. 2 Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» 06.11.2009 № 10, предметом злочинів проти власності є майно, яке має певну вартість і є чужим для винної особи: речі (рухомі й нерухомі), грошові кошти, цінні метали, цінні папери тощо, а також право на майно та дії майнового характеру, електрична та теплова енергія [21]. Слід зазначити, що у першій вітчизняній дисертації, присвяченій проблемам шахрайства за кримінальним законодавством 2001 р., О.В. Смаглюк, аналізуючи предмет шахрайства, доходить висновку, що предметом цього

злочину виступає майно. Розглядаючи фізичні, економічні та юридичні ознаки предмета шахрайства, вчений аргументує висновок, що право на майно не може виступати предметом цього злочину [20, с. 7]. М.І. Панов зазначає, що предметом шахрайства є не тільки майно, але й право на майно [15, с. 174].

Ч. 1 ст. 190 КК України містить пряму вказівку на предмет шахрайства. Це – майно або право на майно. Слід погодитись з думкою О.О. Дудорова та М.І. Хавронюка про те, що «предметом абсолютної більшості кримінальних правопорушень проти власності є майно у значенні цивільно-правового поняття «речі». Речі – це предмети матеріального світу, щодо яких можуть виникати цивільні права та обов'язки та які можуть бути вилучені з володіння власника (законного володільца), пошкоджені чи знищені» [11, с. 553]. Вчені доволі детально проаналізували види речей, які можуть бути предметами кримінальних правопорушень проти власності [11, с. 553–558]. Зазначимо ті речі, які можуть бути предметом шахрайства: нерухоме та рухоме майно; право на майно; документи; легітимаційні знаки; готівкові та безготівкові кошти; газ (суміш вуглеводів і неуглеводних компонентів, що за стандартних умов тиску і температури перебуває у газоподібному стані) тощо.

Слід зазначити, що з точки зору кримінального законодавства майно як предмет шахрайства має бути чужим для винного. Ознака того, що майно є чужим, полягає у наступному: це майно не належить винному на праві власності або не перебуває в його законному володінні.

Стосовно права на майно як предмета шахрайства, слід відмітити, що в науці кримінального права існують радикально протилежні точки зору з приводу того, чи визначати його окремим предметом цього кримінального правопорушення. Так, М.І. Хавронюк та О.О. Дудоров стверджують, що з урахуванням того, що цивілістичне розуміння поняття майна включає не лише окремі речі та їх сукупність, а і майнові права та обов'язки (ст. 190 ЦК), традиційне використання у диспозиціях ст. 189 і ст. 190 КК словосполучення «право на майно» навряд чи виправдане [11, с. 556]. З точки зору Ю.А. Дорохіної, під «правом на майно» доцільно розуміти право на речі, які внаслідок протиправного посягання отримав винний [13, с. 213]. Таким чином, «право на майно» з точки зору дослідниці – це майнові відносини з приводу набуття права власності на річ шляхом відповідного документального оформлення або набуття права на отримання речі у майбутньому [13, с. 213]. Вважаємо, що з точки зору кримінально-правової охорони суспільних відносин власності визнання предметом шахрайства поряд з майном ще й права на майно має на меті превентивну роль, оскільки заволодіння правом на майно ще не означає заволодіння майном. З цієї точки зору заволодіння правом на майно можна розцінювати як готування до заволодіння чужим майном.

Потерпілий від кримінального правопорушення – це особа, яка наділена ознаками, що прямо названі у кримінальному законі чи які впливають з інших ознак складу кримінального правопорушення, і стосовно якої здійснюється злочинне посягання [10, с. 176]. Хоча у конструкції ст. 190 КК України відсутня пряма вказівка на ознаки потерпілого, однак із тлумачення диспозиції ч. 1 цієї статті стає зрозумілим, що потерпілим від вчинення шахрайства є законний власник майна; особа, якій ввірене чи під охороною якої перебуває майно; особа, яка має доступ до майна тощо.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дозволило підсумувати, що шахрайство є інтелектуальним видом кримінального правопорушення проти власності, пов'язаним із оберненням чужого майна (права на нього) на свою користь чи користь інших осіб. Доведено доцільність використання економіко-юридичної концепції у пізнанні об'єкта шахрайства як охоронюваних кримінальним законом суспільних відносин. Родовим об'єктом кримінальних правопорушень проти власності є її правовідносини не тільки у правовому контексті, але і як складові частини економіки. Такі правовідносини надають право власнику на певне майно, а також здійснення з ним правочинів, передбачених нормативно-правовими актами. Безпосереднім об'єктом шахрайства є гарантоване законодавством України право власності, зміст якого полягає у правових відносинах з володіння, користування та розпорядження майном, що є сталими та захищеними законом.

сті є її правовідносини не тільки у правовому контексті, але і як складові частини економіки. Такі правовідносини надають право власнику на певне майно, а також здійснення з ним правочинів, передбачених нормативно-правовими актами. Безпосереднім об'єктом шахрайства є гарантоване законодавством України право власності, зміст якого полягає у правових відносинах з володіння, користування та розпорядження майном, що є сталими та захищеними законом.

Список використаних джерел

1. Юридична енциклопедія. 5 том. Київ : Видавництво «Українська енциклопедія» імені М.П. Бажана, 2003. 733 с.
2. Самілик Г.М. Склад злочину і його наповнення. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. Вип. 3-4(12-13). 2018. С. 159–164.
3. Бандурка І.О. Об'єкт злочину як кримінально-правова категорія. *Право.ua*. № 2. 2015. С. 70–75.
4. Гришук В.К. Кримінальне право України: загальна частина : навч. посіб. для студ. юрид. фак. вищ. навч. закл. Київ : Ін Юре, 2006. 586 с.
5. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: навчальний посібник. Харків : УкрЮА, 1994. 76 с.
6. Кримінальний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 25-26, ст. 131. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
7. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Атіка, 2004. 488 с.
8. Кримінальний кодекс України : наук.-практ. комент. / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін. ; за заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ : Ін Юре, 2003. 1196 с.
9. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2010. 456 с.
10. Українське кримінальне право. Загальна частина : підручник / за ред. В.О. Навроцького. Київ : Юрінком Інтер, 2013. 712 с.
11. Дудоров О.О., Хавронюк М.І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М.І. Хавронюка. Київ : Ваїте, 2014. 944 с.
12. Дорохіна Ю.А. Генеза дослідження власності у кримінальному праві. *Юридична наука*. 2014. № 3. С. 48–56.
13. Дорохіна Ю.А. Злочини проти власності. Теоретико-правове дослідження : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 744 с.
14. Газдайка-Василишин І.Б. Некорисливі злочини проти власності: монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2012. 212 с.
15. Кримінальне право України: Особлива частина : підручник / Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, В.І. Тютюгін та ін. ; за ред. В.Я. Тація, В.І. Борисова, В.І. Тютюгіна. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 680 с.
16. Мовчан Р.О. Ще раз про родовий об'єкт злочинів проти власності. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ ім. Е.О. Дідоренка*. 2019. Вип. 3. С. 145–156.
17. Плузник О.І. Кримінальне право України. Особлива частина. (Конспект лекцій) : навч. посіб. Одеса : ОДУВС, 2013. 336 с.
18. Якімова С.В., Веремчук Т.О. Власність як об'єкт кримінально-правової охорони в Україні. С. 229–230. URL: https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/53840/2/2020_Iakimova_S_VVlasnist_yak_obiekt_229-230.pdf.
19. Мотлях О.І., Маоярчук Н.В., Корнєєв Ю.В. та інші. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. Київ : Центр учбової літератури, 2014. 688 с.
20. Смаглюк О.В. Шахрайство за Кримінальним кодексом України 2001 року : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право ; Національна академія внутрішніх справ України, Київ, 2003. 20 с.
21. Постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику у справах про злочини проти власності» 06.11.2009 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>.

References

1. Iurydychna entsyklopediia (2003) [Encyclopedia of Law]. 5 tom. Kyiv : Vydavnytstvo «Ukrainska entsyklopediia» imeni M. P. Bazhana. 733 s. [in Ukrainian].
2. Samilyk H. M. (2018) Sklad zlochyну i yoho napovnennia [Composition of the crime and its contents]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka)*. Vyp. 3–4 (12–13). S. 159–164 [in Ukrainian].
3. Bandurka I.O. (2015) Obiekt zlochyну yak kryminalno-pravova katehoriia [The object of the crime as a criminal legal category]. *Pravo.ua*. № 2. S. 70–75 [in Ukrainian].
4. Hryshchuk V.K. (2006) Kryminalne pravo Ukrainy: zahalna chastyna [Criminal law of Ukraine: general part]: navch. posib. dlia stud. yuryd. fak. vyshch. navch. zakl. K.: In Yure. 586 s. [in Ukrainian].
5. Tatsii V. Ya. (1994) Obiekt i predmet zlochyну v kryminalnomu pravi Ukrainy [Object and object of crime in the criminal law of Ukraine]: navchalnyi posibnyk. Kh.: UkrYuA. 76 s. [in Ukrainian].

6. Kryminalnyi kodeks Ukrainy (2001) [Criminal Code of Ukraine]. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2001, № 25-26, st.131 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> [in Ukrainian]. (data zvernennia: 28.09.2022).
7. Fris P. L. (2004) Kryminalne pravo Ukrainy. Zahalna chastyna [Criminal Law of Ukraine. General part]: Pidruchnyk dlia studentiv vyshcheykh navchalnykh zakladiv. K.: Atika. 488 s. [in Ukrainian].
8. Kryminalnyi kodeks Ukrainy : nauk.-prakt. Koment (2003) [The Criminal Code of Ukraine: science and practice comment]. / Yu.V. Baulin, V.I. Borysov, S.B. Havrysh ta in. ; za zah. red. V.V. Stashysa, V.Ia. Tatsiia. Kyiv : In Yure. 1196 s. [in Ukrainian].
9. Kryminalne pravo Ukrainy: Zahalna chastyna (2010) [Criminal law of Ukraine: General part]: pidruchnyk / Yu.V. Baulin, V. I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.; za red. V. V. Stashysa, V.Ia.Tatsiia. 4-te vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv : Pravo. 456 s. [in Ukrainian].
10. Ukrainske kryminalne pravo. Zahalna chastyna (2013) [Ukrainian criminal law. General part]: pidruchnyk / za red. V.O. Navrotskoho. K.: Yurinkom Inter. 712 s. [in Ukrainian].
11. Dudorov O. O., Khavroniuk M. I. Kryminalne pravo (2014) [Criminal law]: navch. posib. Za zah. red. M. I. Khavroniuka. K.: Vaite. 944 s. [in Ukrainian].
12. Dorokhina Yu.A. (2014) Geneza doslidzhennia vlasnosti u kryminalnomu pravi [The genesis of the study of property in criminal law]. Yurydychna nauka. № 3. S. 48-56. [in Ukrainian].
13. Dorokhina Yu.A. (2016) Zlochyny proty vlasnosti. Teoretyko-pravove doslidzhennia [Crimes against property. Theoretical and legal research:]; monohrafiia. Kyiv : Kyiv. nats. torh.-ekon. un-t. 744 s. [in Ukrainian].
14. Hazdaika-Vasylyshyn I. B. (2012) Nekoryslyvi zlochyny proty vlasnosti [Selfless crimes against property]: monohrafiia. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. 212 s. [in Ukrainian].
15. Kryminalne pravo Ukrainy: Osoblyva chastyna (2015) [Criminal law of Ukraine: Special part]: pidruchnyk / Yu.V. Baulin, V. I. Borysov, V.I. Tiutiuhin ta in.; za red. V.Ia.Tatsiia, V.I. Borysova, V.I. Tiutiuhina. 5-te vyd., pererobl. i dopov. Kharkiv : Pravo. 680 s. [in Ukrainian].
16. Movchan R.O. (2019) Shche raz pro rodoviy obiekt zlochniv proty vlasnosti [Once again about the generic object of crimes against property]. Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav im. E. O. Didorenka. Vyp. 3. S. 145-156. [in Ukrainian].
17. Pluzhnik O. I. (2013) Kryminalne pravo Ukrainy. Osoblyva chastyna [Criminal Law of Ukraine. A special part]. (Konspekt leksyii) : navch. posib. Odesa : ODUVS. 336 s. [in Ukrainian].
18. Iakymova S.V., Veremchuk T.O. (2020) Vlasnist yak obiekt kryminalno-pravovoi okhorony v Ukraini [Property as an object of criminal law protection in Ukraine]. S. 229-230. URL: https://ena.lpnu.ua/bitstream/ntb/53840/2/2020_Iakymova_S_VVlasnist_yak_obiekt_229-230.pdf. [in Ukrainian] (data zvernennia: 28.09.2022).
19. Motliakh O.I., Maoiarchuk N.V., Kornieiev Yu.V. ta inshi. (2014) Naukovo-praktychnyi komentar Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Scientific and practical commentary on the Criminal Code of Ukraine]. K. Tsentr uchbovoi literatury. 688 s. [in Ukrainian].
20. Smahliuk O.V. (2003) Shakhraistvo za Kryminalnym kodeksom Ukrainy 2001 roku [Fraud under the Criminal Code of Ukraine of 2001]. Dysertatsiia na zdobuttia naukovooho stupenia kandydata yurydychnykh nauk za spetsialnistiu 12.00.08 – kryminalne pravo ta kryminolohiia; kryminalno-vykonavche pravo. K.: Natsionalna akademiia vnutrishnikh sprav Ukrainy. 20 s. [in Ukrainian].
21. Postanovy Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy «Pro sudovu praktyku u spravakh pro zlochyny proty vlasnosti» [Resolutions of the Plenum of the Supreme Court of Ukraine "On judicial practice in cases of crimes against property"] 06.11.2009 № 10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0010700-09#Text>. [in Ukrainian] (data zvernennia: 28.09.2022).

Chayka Iryna,

Graduate Student at the Department of Criminal Law and Criminology

(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9721-2231>

ABOUT THE OBJECT OF FRAUD AS AN ELEMENT OF THE COMPOSITION OF THE CRIMINAL OFFENSE PROVIDED FOR IN ART. 190 OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE

The article examines the object of fraud as an element of the criminal offense provided for in Art. 190 of the Criminal Code of Ukraine. It is indicated that fraud can generally be considered as an intellectual type of criminal offense against property. Among the intellectual criminal offenses against property, the following should be singled out: theft of water, electricity or thermal energy through its arbitrary use; misappropriation, waste of property or taking possession of it by abuse of official position; causing property damage by deception or abuse of trust; acquisition, receipt, storage or sale of property obtained by criminal illegal means. It is noted that the subject of fraud can be immovable and movable property; right to property; documents; identification marks; cash and non-cash funds; gas (a mixture of carbohydrates and non-carbohydrate components that is in a gaseous state under standard conditions of pressure and temperature), etc. Property as an object of fraud must be someone else's to the offender. The sign that the property is someone else's is the following: this property does not belong to the guilty person by right of ownership or is not in his legal possession. It has been proven that from the point of view of criminal law protection of social relations of property, the recognition of the right to property along with property as the subject of fraud has a preventive role, since the acquisition of the right to property does not mean

the acquisition of property. It is concluded that the general object of criminal offenses against property is its legal relations not only in the legal context, but also as components of the economy. The direct object of the fraud is the right of ownership guaranteed by the legislation of Ukraine, the content of which consists in the legal relations of ownership, use and disposal of property, which are permanent and protected by law.

Key words: *composition of a criminal offense, fraud, object, object, victim, property, things.*